

به نام خدا

خلاصه گزارش اظهارنظر کارشناسی درباره:

«لایحه اصلاح ماده (۱۶) قانون امور گمرکی - مصوب ۱۳۵۰ - و
ماده (۲۹۵) آئین نامه اجرائی قانون امور گمرکی - مصوب ۱۳۵۱»

مقدمه

گمرک سازمانی است دولتی که مسئولیت اجرای قانون گمرک و وصول حقوق ورودی و صدور و همچنین اجرای سایر قوانین و مقررات مربوط از جمله واردات، ترانزیت و صادرات کالا را بر عهده دارد. همچنین برحسب قانون، حقوق ورودی کلیه وجوهی است که به ورود کالا تعلق می‌گیرد ولی شامل هزینه‌های خدمات گمرکی نمی‌باشد. نرخ این حقوق توسط هیأت وزیران تعیین می‌شود ولی به هر حال نباید از ۴ درصد ارزش گمرکی (این درصد بر حسب ضرورت توسط مجلس تغییر خواهد یافت) کمتر باشد. بنابراین حقوق ورودی نرخی است که براساس درصدی از ارزش کالا و مطابق تعرفه مصوب پس از طی مراحل مختلف براساس مواد قانونی تعیین می‌شود. مواردی محتمل است که دریافت یا پرداخت حقوق ورودی به اصطلاح با کسر دریافتی یا اضافه پرداختی مواجه شود که وقوع این حالت به معنای تضییع حق دولت یا صاحب کالا به نفع طرف مقابل است. از این رو در قانون این فرصت داده شده تا بتوان کسر دریافتی را از صاحب کالا طلب یا اضافه پرداختی را از گمرک مسترد نمود.

در ماده (۱۶) قانون امور گمرکی به این نکته اشاره شده که «اضافه پرداختی یا کسر دریافتی کمتر از یک هزار ریال قابل مطالبه و دریافت طرفین نیست». در ماده (۲۹۵) آیین نامه اجرائی قانون امور گمرکی نیز اشاره شده که «مبلغ کسر دریافتی مربوط به هر یک از اسناد ترخیص کالا کمتر از یک هزار ریال نباشد». با ارائه این احکام تعدادی از پرونده‌ها که ارزش مبلغ مورد ادعای آن‌ها پایین‌تر از رقم مذکور می‌باشند اصلاً صلاحیت بررسی نخواهند یافت.

موضوع لایحه

این لایحه ضمن ارائه یک ماده واحده عنوان می‌دارد که «مبلغ مندرج در ماده (۱۶) قانون امور گمرکی و ماده (۲۹۵) آیین نامه آن از (۱,۰۰۰) ریال به (۱,۰۰۰,۰۰۰) ریال افزایش یابد.

هدف لایحه

تعیین کف معین در قانون برای این‌گونه پرونده‌ها به منظور خروج پرونده‌های فاقد ارزش برای بررسی و کاهش پرونده‌ها و در نتیجه کاهش هزینه‌ها و مشکلات ناشی از آن در نظر گرفته شده است. اما همانند تمامی اعداد و ارقامی که به منظور تعیین کف، سقف، جرائم و... در قانون مصوب سال ۱۳۵۹ مجلس تعیین شده بود این ارقام نیز از تورم متأثر شده و موضوعیت خود را از دست داده‌اند. از این رو طراحان لایحه می‌کوشند تا با اصلاح آن تسری حکم با توجه به شرایط روز را به این مواد بازگردانند.

بررسی دیدگاه‌های مختلف

در بررسی این لایحه توجه به دو دیدگاه ذیل ضروری است:

۱. دیدگاه اول بر این اصل استوار است که حق صاحب کالا و مخاطب گمرک در هر صورت و هر مکان و به هر میزان محترم و قابل استرداد است. از دیدگاه شرع و عرف نیز لازم است حتی یک ریال از حق مردم محترم شمرده شود. دولت می‌تواند با تصویب قانون در مجلس جهت کاهش تعداد پرونده‌ها و هزینه وصول، از پرونده‌های بی‌ارزشی که به نفع خود باشد صرف‌نظر کند ولی استفاده از این حکم به صورت دوطرفه، تضییع حق صاحب کالا خواهد بود و از لحاظ شرعی نیز قابل توجیه نیست.
۲. دیدگاه دوم بر رویه‌های جاری و موجود در گمرک تکیه و اشاره دارد که صاحب کالا جهت جلوگیری از ورود به مجاری و بوروکراسی پیچیده گمرک نه تنها درخواست استرداد حقوق اندک خود را ندارد بلکه حاضر است مبالغی بیش‌تر بپردازد تا در روند تشریفات گمرکی و مراحل ترخیص وی تسریع شود. به این معنا که صاحب کالا با تحلیل هزینه - فایده به این برآیند می‌رسد که هزینه فرصت از دست رفته ناشی از پیگیری درخواست مطالبات اندک بیش‌تر از منفعت ناشی از وصول حق است، بنابراین به‌طور خودکار از این درخواست‌ها انصراف داده و نیازی به احقاق حقوق خود نمی‌بیند. به‌همین دلیل حجم پرونده‌هایی که کم‌تر از رقم کف مذکور در لایحه باشند عمده‌تاً حجم بالایی نخواهد بود.

جمع‌بندی

با توجه به دو دیدگاه فوق لازم است بین کسر دریافتی از صاحب کالا و اضافه پرداختی صاحب کالا تفکیک مناسبی به شرح زیر صورت پذیرد.

- درخصوص اضافه‌پرداختی، باید این حق به صاحب کالا داده شود که به هر میزان که از وی اضافه دریافت شده باشد، تقاضای استرداد نماید. البته با توجه به این‌که درخواست صاحب کالا مستلزم پرداخت هزینه‌هایی خواهد بود، تحلیل هزینه - فایده موجب می‌شود که صاحب کالا درخواست استرداد مبالغ کم را ننماید. با اتخاذ این سیاست، با مکانیسمی اقتصادی تعداد درخواست‌های کم‌ارزش محدود شده و حقی نیز از صاحبان کالا تضییع نمی‌شود.
- درخصوص کسر دریافتی از صاحب کالا، گمرک می‌تواند هر سقفی را برای گذشتن از حق خود تعیین نماید. البته کف تعیین شده برای صلاحیت درخواست با گذشت چند سال و با توجه به تورم انتظاری جامعه مجدداً همانند رقم حاضر در قانون از موضوعیت خارج می‌شود. همان‌طور که این رقم در ماده (۱۶) و ماده (۲۹۵) قانون فعلی (۱,۰۰۰) ریال در ماده (۳۳۵) لایحه امور گمرکی (۱۰۰,۰۰۰) ریال و در این لایحه اصلاحیه (۱,۰۰۰,۰۰۰) ریال در نظر گرفته شده که مجدداً در سال‌های آتی به اصلاح قانون در مجلس نیاز خواهد داشت. بنابراین می‌توان از سازوکارهایی جهت تعدیل خودکار این نرخ‌ها استفاده نمود. برای مثال این نرخ می‌تواند هر چند سال یکبار با توجه به تورم اعلام شده توسط بانک مرکزی به پیشنهاد گمرک و تصویب هیئت وزیران تعدیل شود.

پیشنهاد

در ماده (۱۶) قانون امور گمرکی به جای عبارت «اضافه یا کسر دریافتی کمتر از یک هزار ریال قابل مطالبه و دریافت طرفین نخواهد بود» عبارت «کسر دریافتی مورد نظر گمرک مربوط به هر یک از اسناد ترخیص در صورتی قابل مطالبه خواهد بود که از (۱,۰۰۰,۰۰۰) ریال کمتر نباشد. این رقم می‌تواند هر سه سال یک بار با توجه به نرخ تورم اعلام شده توسط بانک مرکزی به پیشنهاد گمرک ایران و با تصویب هیئت وزیران اصلاح شود»، جایگزین شود.

در بند «۱» ماده (۲۹۵) آیین‌نامه اجرائی قانون امور گمرکی به جای واژه «یک هزار ریال» رقم «(۱,۰۰۰,۰۰۰) ریال» جایگزین شود و به انتهای این بند عبارت «این رقم می‌تواند هر سه سال یک بار با توجه به نرخ تورم اعلام شده توسط بانک مرکزی به پیشنهاد گمرک ایران و با تصویب هیئت وزیران اصلاح شود» اضافه گردد.